

ZAAI GOED

EEN JAAR LANG ZAAIEN, PLANTEN EN OOGSTEN
IN DE MOESTUIN EN SERRE VAN MME ZSAZSA

'Eigenlijk vooral voor mezelf.'

© 2021 Manteau | Standaard Uitgeverij nv, Franklin Rooseveltplaats 12, B-2060 Antwerpen en Kim Leysen

www.standaarduitgeverij.be
info@standaarduitgeverij.be

shop: www.mmezsazsa.be
Instagram: mmezsazsa

Vertegenwoordiging in Nederland
New Book Collective, Utrecht
www.newbookcollective.com

Tekst & illustraties: **Kim Leysen**
Fotografie: **Els Menten**
Omslagontwerp & vormgeving binnenwerk: **Els Menten**

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnames of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Ondanks alle zorg die aan deze uitgave werd besteed, kan de auteur, noch de redactie, noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die voortvloeit uit enige fout die in deze publicatie voorkomt.

ISBN 978 90 223 3699 1
NUR 423
D/2021/0034/3

INHOUD

9	Hoe het allemaal begon	88	DE SERRE
10	Hoe dit boek is opgebouwd	89	Over de aankoop, plaatsing & inrichting
13	Afkortingen & symbolen	93	Een leven zonder serre
13	Het lijstje voor de Nederlandse moestuinier	94	Een jaar rond groenten in de serre
15	DE ACHTERGROND	99	MAG HET IETS MEER ZIJN?
16	NIET SPITTEN, MAAR MULCHEN	100	Doorlevende groenten
16	Over de vele voordelen van niet spitten	108	Blaadjes & fijne kruiden
18	Over compost als mulch	124	Vaste kruiden
20	Over composteren	134	Eetbare bloemen
22	WISSELTEELT & PLANTENFAMILIES	141	Fruit
25	BENUT ALLE TIJD & RUIMTE	145	DE KALENDER
25	Over het goede zaaimoment	147	Januari
27	Over hoofd-, voor- & nateelt	154	Februari
28	Over tussen- & combinatieteelt	168	Maart
33	Over de winter & het lange voorjaar	192	April
36	HET PLAN DAN	216	Mei
36	Over de planning	236	Juni
37	De voor-, hoofd- & nateelttabel	254	Juli
44	BENODIGDHEDEN	278	Augustus
46	ZAAIEN, VERSPENEN & PLANTEN	290	September
46	Algemene zaairichtlijnen	306	Oktober
50	Ter plaatse zaaien	320	November
51	Voorzaaien	334	December
60	WIEDEN	341	Register
63	GIETEN	349	Over Velt
66	MISERIE & ANDERE KOPZORGEN	350	Dankwoord
66	De voorzorgen		
70	Leer je miserie kennen		
75	Miserie in de serre		
76	OOGSTEN		
76	Het ideale oogsttijdstip		
78	Oogsten voor de vorst		
80	Vorst in de serre		
82	BEWAREN		
84	ZAAD WINNEN		

De oude moestuin in 2017

HOE HET ALLEMAAL BEGON

Zo'n tien jaar geleden start ik de moestuin van mijn dromen. Er is meer dan voldoende plaats voor alles waarover ik de afgelopen jaren, tuinierend op 80 m², over gefantaseerd heb. De eenjarige groenten staan verdeeld tussen ronde bedden met sleutelgatpaden en een groot bladvormig bed waarvan de paadjes de bladnerven voorstellen. Ertussen een lang L-vormig bed met de vaste groenten. Alles is romantisch afgeboord met dakpannen of bakstenen.

Achteraan is er plaats voor verschillende bessenstruiken. Pompoenen klimmen over een houten trellis, de kruiden staan op een prachtige kruidenspiraal uit blokken natuursteen en overall groeien en bloeien bloemen. In de grote serre is plaats genoeg voor tomaten, paprika's, komkommers en grote bossen basilicum. Hier is goed over nagedacht, want deze moestuin heb ik voor de volgende 50 jaar. Minstens.

Tijdens de aanleg in het najaar en het daaropvolgende eerste moestuinjaar krijg ik elke week Dorien Knockaert en Els op bezoek. Terwijl Els de moestuin fotografeert, kookt Dorien met de aanwezige groenten. Samen brengen we in het voorjaar van 2014 *De Moestuin van Mme Zsazsa* uit. Een dikke klepper over alles wat je maar zou willen weten over (de opstart van) een moestuin en hoe je kan koken met al die groenten die uit de moestuin komen. Want dat doen ze en ze blijven maar komen. De jaren daarna levert de moestuin meer dan voldoende groenten op. Het avondeten verzinnen staat gelijk met een wandelingetje waar elke dag en achter elk hoekje weer wat nieuws te ontdekken valt. Schoon toch, dromen die uitkomen.

Ik word zo bedreven in het verzinnen van gerechtjes met moestuingroenten dat ik een paar jaar later al onze gezinsfavorieten voor het avondeten bundel in *Honger!*, een kookboek waarin moestuingroenten de hoofdrol spelen. Denk: veel courgette-, prei-, bonen- tomaten- en snijbietgerechtten.

Ondertussen passeren de jaren, er komt nog een kind bij, er verdwijnt een man en er neemt na een ontluizingsperiode een nieuwe zijn plaats in. Een behoorlijk woelige periode met een rampzalige moestuinverloeding als gevolg. Slakken nemen hun intrek in de randen rond de bedden, woelmuizen palmen de kruidenspiraal in en onkruiden zaaien zich uit. De natuur neemt de moestuin over en ons avondeten komt weer uit de winkel. Op een bepaald moment heeft iedereen immers genoeg van brandnetelquiche, zuringsla en meldepesto.

We besluiten de moestuin opnieuw aan te leggen: alle stenen en randen waar slakken schuilen vliegen eruit en we leggen brede graspaden aan die je makkelijk kan maaien. Er is nog één ding dat ontbreekt om die moestuin in keurige banen te leiden: een handleiding. Een boek in kalendervorm waarin elke maand staat wat je moet zaaien en planten. Een boek dat de soms vage instructies op zaadzakjes, de tegenstrijdige aanmoedigingen van andere moestuiniers en de verwarrende commentaren op het internet op de goeie plaats in het jaar plakt. Precies daar ben ik de afgelopen jaren mee bezig geweest, uiteraard zoals altijd weer samen met Els, die geregeld met het fototoestel in de aanslag kwam kijken hoe ver ik al stond.

Een simpele, makkelijk hanteerbare moestuininkalender zou het dus worden. Dat is even wat anders uitgedraaid. Laten we zeggen dat ik een reuzenpompoen heb gebaard, een soortement cursus in de moestuinboekhoudkunde (maar hopelijk iets boeiender dan het klinkt), een neerslag van jaren moestuinieren.

De foto's zijn dan ook een weergave van die jaren, waarin ik mijn tijd heb genomen om de puzzelstukken in elkaar te passen. Ik ben niet alleen geweldig content met mijn korter kapsel, maar ik gebruik ook al even geen mulch meer. Daarom heb ik op sommige foto's een froufrou, dan weer een dotje en ligt er op andere een dikke laag mulch in de serre. Laat je daar dus vooral niet te veel door afleiden. Een mens wordt ouder en wijzer met de jaren, een moestuinier ook. Voortschrijdend inzicht noemen ze dat.

Om te vermijden dat je overweldigd wordt en meteen het gevoel krijgt dat je al deze theorie nooit zal kunnen toepassen, lijkt een confessie hier wel op zijn plaats: ook ik slaag daar niet vaak in. Er lijkt wel altijd iets tussen het ideale zaaimoment voor spruiten, roodlof of witloof te komen. En alles op het perfecte moment uitplanten lukt ook niet per se elke keer evengoed. Zo, even alles eerlijk op tafel, dan is dat al uit de weg.

Zaai goed!

Kim Leysen

augustus 2021

HOE DIT BOEK IS OPGEBOUWD

Zaaigoed bestaat uit vier delen. In het eerste, meest theoretische deel, **De achtergrond**, leer je de basisprincipes om je moestuin en serre het hele jaar zo goed mogelijk te vullen. Je komt meer te weten over toepassingen als mulchen, wisselteelt en composteren om je moestuin voedsaam en gezond te houden. Waarom spit je beter niet? Waarom is het zo makkelijk om compost te gebruiken als mulch? Waarom zijn trays zo handig? Welke groenten hebben meer water nodig dan andere, en waarom? Wat is het ideale oogsttijdstip van vorstbestendige en vorstgevoelige groenten en hoe bewaar je ze? Dit deel helpt je inzicht te krijgen in je groenteteelt. Want je kan elke maand wel lezen wat je moet planten of zaaien, maar als je weet waarom je iets doet, kan je op den duur alles zelf toepassen en naar je hand zetten als een echte senior-moestuin-boekhouder.

Het tweede deel, **De serre**, is volledig gewijd aan... de serre. Ik wil je laten zien dat er veel meer mogelijk is dan tomaten en komkommers in de zomer en bloemkolen en sla in de winter. Je zal versteld staan van het ruime aanbod aan groenten die kunnen worden geteeld in de maanden dat alle andere serres er leeg en uitgedroogd bijstaan. In deze periode van het jaar maken die paar vierkante meters waar groenten beschut kunnen groeien een groot verschil.

De meeste moestuinen worden grotendeels ingepalmd door eenjarige groenten (of tweejarige die als eenjarige worden geteeld). En dat is spijtig, want er zijn heel wat doorlevende groenten, blaadjes, kruiden en fruitsoorten die een lekkere of mooie aanvulling vormen op het klassieke moestuin aanbod. Als je hiervoor plaats voorziet, zorg je voor nog meer diversiteit in de moestuin en op je bord. Van de 41 percelen in mijn moestuin heb ik er voor alle 'speciallekes' 12 vrijgehouden: 5 voor de bessen en 7 voor de vaste kruiden en groenten. Omdat ik dat zelf zo'n waardevolle aanvulling vind op de klassieke moestuin inhoud, geef ik je hierover een kleine – doch uitgebreide – introductie in deel drie: **Mag het iets meer zijn?** Ook wat ik 'de blaadjes' noem, vind je hier terug, zowel de vaste als de een- en tweejarigen. Alle blaadjes – van amarant en andijvie via kervel en koriander tot zomerpostelein en zuring – worden op een vrij gelijklopende manier geteeld. Een gecentraliseerde, algemene uitleg was een gebruiksvriendelijke en plaatsbesparende oplossing, beter dan een heel jaar lang in herhaling te moeten vallen of de uitleg ergens te verstoppen waar je hem nooit meer terug zou vinden.

In **De kalender** komt alles samen, dit laatste deel zal waarschijnlijk je meeste aandacht krijgen. Maand na maand lees je wat je in de moestuin en serre kan zaaien, planten, oogsten, welke plant je moet beschutten, welk onheil je hoe kan vermijden, wanneer je tijd hebt voor een theetje... Open deel vier en begin te lezen bij de maand waarin je het boek gekocht of gekregen hebt. Kreeg je dit boek voor Kerstmis, start dan op pagina 147 bij januari. Kreeg je het voor Vaderdag, dan start je in juni op pagina 236, en kocht je dit boek bij de eerste ontluikende moestuinkriebels in het voorjaar, dan start je op pagina 168 bij maart. Alle maanden zijn op zichzelf staande cursusjes in de moestuinboekhoudkunde die je zonder heel veel voorkennis in de praktijk kan brengen. Heb je toch over iets meer uitleg nodig, dan vind je het snel terug via het uitgebreide register, die je dan onder andere naar het eerste, theoretische deel zal leiden.

Je kan *Zaaigoed* dus een beetje bekijken als een boek zonder begin of einde. Lees het eerste deel op een rustig moment, bijvoorbeeld in de dagen na kerst, met een lekkere kop thee of tijdens het weekend wanneer je kinderen bij de ex zijn, hou het bij de hand als achtergrond-informatie voor de concrete stappen per maand in deel vier. En maak notities, vlekken, heel veel plezier en heb vertrouwen, want elke maand is weer een nieuw begin.

Hollandse sabelpootkuikens. Zeven van de tien bleken haantjes.